

Подана анкета може використовуватися вчителем як для первинного орієнтування під час знайомства з певною групою чи класом учнів; так і для відстеження рівня динаміки здатності, зацікавленості й умотивованості кожної дитини до можливої в майбутньому практичної діяльності в гуманітарній сфері. Отриманий таким чином матеріал дає можливість визначити ще й відносну стійкість інтересів учнів, що виявили достатній чи високий рівень здатності, зацікавленості й умотивованості особистості до вибору гуманітарного напрямку подальшого навчання.

Можливість здійснення багатовимірного аналізу отриманих результатів опитування реалізується за допомогою використання стандартного програмного забезпечення комп'ютера Microsoft Office, зокрема, табличного процесора Excel. Електронна таблиця, в яку вчитель заносить всі дані, отримані в результаті анкетування, дозволяє: робити розрахунки за формулами; оформляти результати у вигляді діаграм; здійснювати структурування даних; робити певний підбір з великих таблиць; зіставляти отримані дані різних класів, груп учнів тощо.

Використання можливостей сучасних технологій дозволяє автоматизувати процес обробки результатів, відстежувати їхню динаміку, а, отже, й підвищує значимість цієї методики в процесі формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання.

Висновки. Таким чином, викладений вище матеріал доводить, що в процесі формування готовності учнів основної школи до вибору гуманітарного профілю навчання досить важливим є точне визначення наявності

сукупності індивідуально-психологічних особливостей особистості кожної дитини з метою прогнозування успішності її навчання в певному профільному класі гуманітарного напрямку (гуманітарно-філологічному, суспільно-гуманітарному, гуманітарно-лінгвістичному, історико-філософському, гуманітарно-педагогічному).

Експериментальна апробація запропонованої анкети для учнів 8-9 класів дозволяє встановити надійність отриманих результатів та визнати її практичну значимість.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Калугин Н.И. Профессиональная ориентация учащихся: Учебн.пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. №2120 «Общетехн. Дисциплины и труд» / Н.И.Калугин, А.Д.Сазонов, В.Д.Симоненко. – М.: Просвещение, 1983. – 191с.
2. Новак О., Костенко Н. Допрофільна підготовка та профільне навчання учнів // Психолог. 2005. – №17 (161). – С.8-11.
3. Психологія здібностей: навчальний посібник / [Г.І.Кагальняк, Г.О.Шулдик, Б.А.Якимчук, Л.А.Данилевич]. – К.: Наук. Світ, 2001. – 75с.
4. Реан А.А. Психология и педагогика. / А.А.Реан, Н.В.Бордовская, С.И.Розум – СПб.: Питер, 2003. – 432с.
5. Самодрин А.П. Познавательный интерес – сутнісна рушійна сила профільного навчання. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – № 3. – С. 29-34.
6. Шелестова Л.В. Развитие творческих способностей учнів молодшого шкільного віку в процесі вивчення гуманітарних предметів (інтелектуально-евристичний компонент) дис. кандидата пед. наук: 13.00.01 / Шелестова Людмила Володимирівна. – К, 1998. – 223с.
7. Явоненко М.В. Система творчих завдань міжпредметного характеру як засіб розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів: дис. кандидата пед. наук : 13.00.09 / Явоненко Марія Василівна. Чернігів, 2007. – 271с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бабко Тетяна Миколаївна – старший викладач кафедри фізичної культури і спорту Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Коло наукових інтересів: спеціальні здібності, гуманітарний напрям профільного навчання.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ПІДРУЧНИКА «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Тетяна БОЙЧЕНКО (Київ)

У статті представлено принципи розробки підручників для предмета «Основи здоров'я», проаналізовано їх структуру, зміст, методичний апарат.

В статті представлені принципи створення учебников для предмета «Основи здоровья», проведен анализ их структуры, содержания, методического аппарата.

Ключові слова: предмет «Основи здоров'я», підручник, структура, зміст, методичний апарат

Постановка проблеми, формулювання мети статті

Підручники «Основи здоров'я» для української загальноосвітньої школи

розроблено з 2001 року у зв'язку з введенням інваріантного предмета. Їх створено до чинних навчальних програм для учнів 1-4 та 5-9 класів. Означений предмет як неодмінна складова навчально-методичного комплексу апробується за планом МОН України, щороку поступово – клас за класом – публікуються результати оцінювання їх якості учнями, вчителями і батьками. Хоча, як і при оцінюванні підручників для інших предметів, перспективи розширення параметрів їх якості достатньо широкі [12, с.32-43].

Засади підручникотворення загалом виокремлено вітчизняними і зарубіжними науковцями-педагогами [5; 6; 7; 14, с. 247] вони є неодмінним елементом програмної підготовки студентів педагогічних факультетів [5]. Хоча, зважаючи на стрімкість розвитку сучасного суспільства й, відповідно, зміни у системі освіти, загальні засади цього процесу постійно удосконалюються – переглядаються, уточнюються, доповнюються [15, с. 8-20; 7; 9, с. 28-35; 10, с. 35-41; 11]. Так, зокрема, О.В. Николук, наголошує на процесі удосконалення нормативно-правової бази створення підручників [12, с.20-25]. О.Е. Жосан звертає увагу на необхідності удосконалення системи контролю за їх якістю [12, с.41]. А.В. Фурман, аналізуючи можливість полілогічної та поліпредметної взаємодії учня і вчителя, стверджує необхідність створення сучасного модульно-розвивального підручника [12, с.84-85]. На підходах до оптимізації шляхів, методів і форм проведення апробації шкільної навчальної літератури акцентує увагу Л.М. Власенко [12, с.270-271]. Загалом учителі, методисти і науковці одностайні: процес підручникотворення вимагає постійної уваги. Саме про це йшлося при обговоренні результатів ґрунтовних досліджень, представлених на Всеукраїнській науково-методичній конференції, що відбулася в Кіровограді 28-29 жовтня 2009 року. Матеріали конференції розкривають проблеми розробки й апробації підручників до різних предметів, які є традиційними для української школи – біології, літератури, історії, математики тощо, проаналізовано їх якість, надано рекомендації щодо їх подальшого удосконалення [12]. Однак щодо підручників з основ здоров'я конкретні аналітичні дослідження проведено недостатньо, принаймні, на мою думку, через нетривалість їх використання у навчально-виховному процесі – з 2001 року.

Мета статті: розкрити основні засади розробки підручників «Основи здоров'я», проаналізувати принципи вибору змісту, його структурування та розбудови методичного апарату.

Виклад основного матеріалу дослідження

Початком процесу підручникотворення для предмета «Основи здоров'я», зважаючи на специфіку предмета, має бути аналіз потреби у такому жанрі навчальної літератури на сучасному етапі розвитку української освіти загалом, і при вивченні основ здоров'я – зокрема. Адже суб'єкт навчання сьогодні може отримати «найсвіжішу» інформацію навчального характеру, у тому числі й щодо

здорового способу життя, з різних джерел – наприклад, з мережі Інтернету. У зв'язку з цим, виникає потреба у підтвердженні позиції: підручник є важливою категорією педагогічної науки і практики, у тому числі й педагогічної валеології.

Категоріальний рівень будь якого терміну можна визнати, якщо він відповідає таким критеріям: онтологічний, лінгвістичний, діяльнісний, когнітивний, епістемологічний [1].

Розгляд терміну «підручник» за онтологічним критерієм дозволяє наголосити, що з часу існування людства все, що було під рукою і могло бути використане як навчальний засіб, мало сенс підручника (пісок, на якому писали знаки; глиняні таблички з клинописом; папірус з ієрогліфами; сувої та книжки з пергаменту; книжка в сучасному її вигляді; книжка на електронному носії). Лінгвістичний критерій дозволяє стверджувати: у мовах народів світу, в яких є поняття «школа», є й слово «підручник». За діяльнісним критерієм щодення характеризується неодмінним використанням величезної кількості підручників з різних галузей знання. Оскільки відбувається постійне продукування людством знання про підручник у вигляді різномірних блоків інформації – ідей, гіпотез, концепцій, законів, закономірностей, принципів, теорій, методів, методик, справедливим щодо підручника як категорії є й когнітивний критерій. Таким же є епістемологічний критерій щодо категорійності поняття «підручник», адже підручник є предметом постійного й різнобічного та різномірневого вивчення таких фундаментальних наук як педагогіка, психологія, соціологія, інформатика тощо, так і будь-яких навчальних дисциплін, розглянутих у «вузькому», прикладному аспекті, які вивчаються з неодмінним використанням підручника.

Важливість підручника як значимої, зокрема на категоріальному рівні, складової навчально-методичного комплексу, беззаперечна, у тому числі й при вивченні основ здоров'я школярами. Це справедливо ще й тому, що підручник є, за В.М. Мадзігоном, «...має бути ... розгорнутою моделлю навчального процесу, яка передбачає активну роль самого учня, залучає його до процесу не лише засвоєння, а й активного самонавчання» [8], власне, не лише надаючи інформацію, але вказуючи (до певної міри, не стримуючи творчих намірів учителя), які педагогічні технології можна використати в навчальному процесі. А Р.М. Шаменашвілі взагалі визначає підручник як феномен навчально-методичного комплексу [15], що дозволяє використати для аналізу його

характеристик феноменологічний підхід, як, до речі, й при аналізі поняття здоров'я [1].

Розглянемо основні характеристики підручників для предмета «Основи здоров'я» на прикладі книжок, розроблених для 1-9 класів у видавництвах «Навчальна книга» та «Генеза» авторськими колективами у складі О.Я. Савченко, Н.М. Бібік, Т.Є. Бойченко, Н.С. Коваль, І.П. Василяшко, С.В. Василенко, Н.І. Гущиної, О.І. Манюка, В.В. Дивака, В.М. Заплатинського, зокрема, для 8 класу [3].

Усі вони створені відповідно Державного стандарту загальної середньої освіти (галузь «Здоров'я і фізична культура») та чинних програм предмета «Основи здоров'я», зокрема, для 5-9 класів середньої загальноосвітньої школи [2].

Відбір змісту навчальної інформації для усіх підручників базується на основних принципах безперервної валеологічної освіти: науковість, доступність, плюралізм, превентивність, інтегрованість.

Запорукою сучасності і науковості підручників з основ здоров'я є, насамперед, розгляд здоров'я людини як багатомірного і водночас цілісного феномена гармонійної життєдіяльності людини, який знаходить свій вираз через взаємоузгоджені стани, явища і процеси формування, збереження, зміцнення, споживання, відновлення та передачі фізичної, соціальної, психічної та духовної складових життєдіяльності людини, груп людей, спільнот та суспільства в цілому. При аналізі цього поняття застосовано сучасний комплекс підходів – феноменологічний, онтологічний, гносеологічний, холістичний, детерміністський, герменевтичний [1].

Зміст усіх підручників структуровано за чотири розділами (змістовими лініями), представлених у програмах для кожного класу: «Життя і здоров'я людини», «Фізична складова здоров'я», «Соціальна складова здоров'я», «Психічна і духовна складові здоров'я» [3].

Розділ «Життя і здоров'я людини» надає можливість акцентувати увагу учнів на шляхах і засобах збереження та поліпшення здоров'я, сприяти усвідомленню їхнього призначення і місця у світі, усвідомити зміст понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя» та їх складових тощо.

Розділ «Фізична складова здоров'я» присвячений розкриттю закономірностей та механізмів фізичної компоненти здоров'я, дає можливість учням оволодіти навичками здорового способу життя, догляду за тілом, попередження найпоширеніших соматичних та інфекційних захворювань; формує в учнів позитивні мотивації до здорового способу життя, навчає ефективним принципам

організації навчального процесу й активного відпочинку.

«Соціальна складова здоров'я» спрямована на ознайомлення учнів із соціальними аспектами здоров'я та безпеки життя, травматизму, нещасних випадків, запобігання захворювань, що передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІД; засадами соціальної адаптації; на підготовку їх до дорослого життя та професійного самовизначення.

Змістова лінія «Психічна і духовна складові здоров'я» передбачає оволодіння учнями навичками та вміннями позитивного спілкування, запобігання конфліктам та зменшення шкідливого для здоров'я впливу надмірних стресогенних чинників, ознайомлення з принципами психічного розвитку людини, її пізнавальними та психоемоційними особливостями; акцентує увагу на моральному аспекті здоров'я як одній із важливих характеристик людини і суспільства; розкриває вплив духовного життя людини на здоров'я.

У підручнику для кожного наступного класу зміст і обсяг пропонованої учням інформації різний, організація її засвоєння змінюється відповідно до їхніх зростаючих пізнавальних, психологічних особливостей.

При створенні низки сучасних підручників «Основи здоров'я» автори врахували зміни здатності сучасного учня брати участь в навчальному процесі та можливості сучасного суспільства надавати інформацію.

При формуванні змісту, структурування тексту на основний, допоміжний і пояснювальний, добір ілюстративного матеріалу, розбудові макету підручника було враховано те, що сучасну особистість характеризує створення ментальної моделі дійсності як набір образів візуальних, слухових, тактильних; простих і складних; концептуальних і перцептив (слідів інформації про навколишнє середовище); асоціативних. Крім цього, сучасні школярі в умовах розвитку інформаційного суспільства навчаються за умов зміни старих образів, прискорення процесу отримання інформації та демасифікації ЗМІ через розвиток, зокрема, комп'ютерних технологій. Це відбувається, на відміну від тих часів, коли модель реальності дитина вибудовувала з образів, отриманих переважно від членів сім'ї, учителя, служителя культури, офіційної особи, що характеризувався обмеженим вибором, можливістю повторів, повчанням за типом «Ти повинен!». Зовсім недавно це було можливо за рахунок доповнення образного ряду не лише від природи і людей, а й від ЗМІ, які ставали

самостійними джерелами інформації, що спричиняло стереотипність мислення і дій [13].

З огляду на означене, при розбудові підручників основ здоров'я автори виокремили різні види навчальних текстів, акцентуючи їх зміст логікою викладу. Основний текст розмежований такими рубриками: «Факти», «Від мудрих», «Для допитливих», «Словничок», «Пам'ятайте», «Учитель радить», «Лікар радить/застерігає», «Психолог радить». Частина навчальної інформації винесена у «Додатки».

У підручниках представлені й способи пізнавальної та практичної діяльності у вигляді вказівок, правил (алгоритмічних та евристичних).

Навчальні завдання, що є у підручниках, різновидові та різнорівневі. Вони різняться за характером пізнавальної діяльності учнів (рецептивні; репродуктивні, творчі); урахуванням основних елементів змісту освіти (на усвідомлення навчального матеріалу, застосування знань та умінь за зразком, творче застосування набутих знань, формування емоційно-ціннісного ставлення). Учитель, який планує досягти різних дидактичних цілей, зможе використати пропедевтичні, ввідні, пробні, тренувальні та творчі завдання підручника, спрямовані на відтворення, конструювання, творчість. Вони розроблені з урахуванням можливості розвитку життєвих навичок, що сприяє підвищенню рівня однієї з ключових компетентностей учнів – здоров'язбережувальної.

У підручниках є оригінальні завдання, які розв'язуються за певних умов і в конкретних ситуаціях, наприклад: «Життєві ситуації», «Сходинки успіху», «Крок за кроком». Усі вони мають не лише інформативне значення, але уможливають розвиток життєвих навичок, моделювання розвитку подій, формування ціннісного ставлення учнів до здоров'я та життя.

У підручниках наведено алгоритми виконання практичних робіт, регламентованих чинними програмами, дослідницькі проекти, які учні можуть виконати за пропонованим або власним алгоритмом.

У кінці кожного розділу представлено матеріал «Перевір себе», який можна використати як матеріал для рубіжного контролю, а узагалом – за результатами перевірки (чи самоперевірки) дані про рівень навчальних досягнень учнів можуть бути зараховані як підсумкові.

Особливої уваги заслуговує ілюстративний супровід текстів підручників, що містить малюнки (професійних художників і дітей), фотоматеріали, таблиці, схеми.

Усі підручники мають оригінальний макет, який розроблено з урахуванням змін в сприйнятті інформації сучасними учнями. Він характеризується розмежуванням змістових ліній кольором, конструктивним наповненням шмуктитулів, інформаційним насиченням форзаців, використанням умовних позначень.

Аби підручники з основ здоров'я були дієвою і сучасною складовою навчально-методичного комплексу, автори прагнули розробити їх з максимальним урахуванням необхідності виконання навчальною книжкою комплексу функцій: інформаційної, систематизуючої, мотиваційної, розвивальної, інтегруючої, координуючої, диференціації навчання, комунікативної, виховної [4].

Матеріали підручників відображають досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу, людей, до себе, своєї діяльності, розкривають школярам ціннісні орієнтири, формують у них афективну сферу, що характеризує виховну функцію ланцюжка навчальних книг «Основи здоров'я». Вони сприяють формуванню інтелектуальних почуттів; розвитку позитивних мотивів навчання, пізнавальних потреб та інтересів, що, власне, і є мотиваційною функцією підручників. Реалізація цієї функції допомагають емоційність змісту, цікаві факти, гуморески (переважно у підручниках для молодших школярів). На це спрямовані й різні завдання на розвиток мотивації: індивідуальні та групові ігрові ситуації («Життєві ситуації», рухливі ігри – для учнів початкової школи), персоніфікація запитань, власна думка, виконання творчих завдань («Сходинки успіху», «Крок за кроком», «Дослідницькі проекти»). У всіх підручниках є матеріал на формування емоційно-ціннісного ставлення до здоров'я, життя свого та інших, до світу як у розділах «Психічна та духовна складові здоров'я», так і в інших. Це уможливає тісний зв'язок інформаційної функції підручника з виховною. Матеріали підручників розкривають як світові здобутки, так і реалії українського буття (факти, ілюстрації, символіка), що сприяє патріотичному вихованню школярів. Для ланцюжка підручників характерні також його змістові і мотиваційні зв'язки зі змістом інших предметів (фізкультура, біологія, хімія, етика, правознавство, література тощо).

Підручники розроблені з урахуванням вимог компетентного підходу. Їх зміст, різнорівневі завдання зосереджено на максимальному поєднанні знань із практичною діяльністю учнів [10]. Вони сприяють формуванню в учнів таких основних життєвих навичок: вибір; прийняття рішень; вирішення проблем; творчого та критичного мислення;

ефективного спілкування; самооцінки; уміння чинити опір тиску; вибудувати міжособистісні відносини; співчуття; формування відчуття громадянина; управляти своїм життям у здоровий та продуктивний спосіб [2].

Підручники уможливають різні рівні навчальних досягнень учнів, регламентованих чинними програмами: мати увявлення; знати; уміти; розпізнавати; користуватися термінами; наводити приклади; порівнювати; характеризувати; пояснювати; називати; спостерігати; обґрунтовувати; дотримуватися правил здорового способу життя [2].

Означені характеристики аналізованих підручників відповідають рейтинговим [15]:

1. Розроблені відповідно з Державним стандартом і чинними програмами.

2. Відбір змісту освіти за програмою предмета «Основи здоров'я» для кожного класу доцільний.

3. Зміст основних, додаткових і пояснювальних текстів характеризується науковістю.

4. Мова викладу усіх текстів доступна.

5. При доборі інформації враховано вікові особливості.

6. Зміст підручників спрямований на особистісно-орієнтоване навчання, він містить інформацію для диференційованого навчання.

7. Компетентнісний підхід у підручниках реалізовано, зокрема через спрямованість на розвиток учнями життєвих навичок.

8. Міжпредметна інтегрованість знань має місце у вигляді інформації та спрямованості завдань.

9. Виклад інформації здійснено доступно водночас з глибоким науковим змістом.

10. Наступність підручників забезпечена як програмними вимогами, так і реалізацією авторської концепції підручника.

11. Передбачена можливість самостійної роботи учня з підручниками.

12. Підручники формують інтересу до предмета.

13. Складність тексту відповідає віковим характеристикам учнів.

14. Має місце взаємозв'язок дидактичної та методичної бази підручника.

15. Методичний апарат підручників доцільний, характеризується авторським підходом.

16. Зміст, структура, макет підручників формують потребу в його використанні.

17. Авторі надали інформацію щодо раціональності користування навчальними книгами.

18. Формат підручників, їх наступність («ланцюжок») уможливило психофізіологічну комфортність користування ними упродовж

дев'яти років вивчення предмета «Основи здоров'я».

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку

За основними рейтинговими показниками експертної оцінки підручники «Основи здоров'я» для учнів 1-9 класів означених авторських колективів відповідають вимогам до цього жанру, є моделлю навчального процесу, сприяють формуванню здорового способу життя й розвитку компетентної особистості учня.

Разом з тим, текст підручників потребує певної корекції з огляду на рекомендації педагогів, науковців, точки зору батьків на виклад деяких тем навчальної програми. Необхідною є також і подальше удосконалення критеріїв оцінювання якості означених підручників з урахуванням специфіки предмета «Основи здоров'я».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т.Є. Бойченко // Основи здоров'я і фізична культура. – 2008. – № 11-12. – С. 6-7.

2. Бойченко Т.Є. Основи здоров'я: Програма для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Т.Є. Бойченко, В.М. Дивак, В.В. Дивак. – Київ-Ірпінь: Перун, 2005. – 41 с.

3. Бойченко Т.Є. Основи здоров'я: підруч. [для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл.] / Т.Є. Бойченко, І.В. Василаско, Н.С. Коваль. – К.: Генеза, 2008. – 160 с.

4. Зуев Д.Д. Школьный ученик: Учебное пособие / Д.Д. Зуев. – М.: Педагогика, 1983. – С. 58-60.

5. Кодлюк Я. Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект / Я. Кодлюк. – Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. – 100 с.

6. Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: Підручник для магістрантів та студентів пед. ф-тів / Я.П. Кодлюк. – К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. С.160-172.

7. Лукіна Т.О. Якість українських підручників для середніх загальноосвітніх шкіл: проблеми оцінювання і результати моніторингу / Т.О. Лукіна. – К.: Академія, 2004. – С. 22-24.

8. Мадзігон В.М. Поступ у третє тисячоліття / Мадзігон В.М. – К.: Педагогічна думка. – 2006. – С. 16-17.

9. Мелешко В.В. Використання навчальної книги як основного засобу формування ключових компетенцій учнів сільської малочисельної школи / В.В. Мелешко // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. праць / Редкол. – К.: Педагогічна думка, 2008. – Вип. 8. – 544 с.

10. Семененко І.М. Підручник як засіб організації навчальної діяльності / І.М. Семененко // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. праць / Редкол. – К.: Педагогічна думка, 2008. – Вип. 8. – 544 с.

11. Скаткин М.Н. Проблемы теории учебника в отечественной дидактике / М.Н. Скаткин // Учебник: создание – выбор – обучение / Сосот. Воронина А.Г. – М.: Изд-во СГУ, 2006. – С. 16-25.

12. Стан і перспективи апробації шкільної навчальної літератури: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., Кіровоград, 28-29 жовт. 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України [та ін.]. – Кіровоград: КОШПО імені В. Сухомлинського, 2009. – 444 с.

13. Тоффлер Олвін. Третя хвиля / О. Тоффлер // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К. : Либідь, 1996. – С.275-334.

14. Хуторской А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов / Хуторской А.В. – СПб., Питер, 2001. – 544 с.

15. Шамелашвілі Р.М. Підручник для загальноосвітньої школи як феномен навчально-методичного комплексу та деякі питання його експертного оцінювання / Р.М. Шамелашвілі // Проблеми сучасного

підручника : Зб. наук. праць / Редкол. – К. : Педагогічна думка, 2008. – Вип. 8. – С. 8-20.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бойченко Тетяна Євгенівна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри філософії та освіти дорослих ЦППО Університету менеджменту освіти АПН України, доцент.

Коло наукових інтересів: валеологія, етика, підручникотворення.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІНАХ

Ілонна ВОЗНИК (Кіровоград)

У статті порушується проблема необхідності розвитку комунікативності у майбутніх вчителів, як складової професійної майстерності вчителя образотворчого мистецтва. Професійно-педагогічна комунікація ставить специфічні вимоги до якостей особистості вчителя, найважливішою серед яких є комунікативність, розвиток якої є необхідною передумовою успішної й активної роботи з інформацією, спрямованою на навчання і виховання учнів.

В статті піднімається проблема необхідності розвитку комунікативності майбутніх учителів, як складової частини професійної майстерності вчителя образотворчого мистецтва. Професійно-педагогічна комунікація вимагає специфічних вимог до якостей особистості вчителя, серед яких виділяють комунікативність, розвиток якої є необхідною передумовою успішної й активної роботи з інформацією, спрямованою на навчання і виховання учнів.

Ключові слова: комунікативність, педагогічна комунікація, фахова підготовка, професійне мовлення, комунікативні уміння.

Одним із найважливіших завдань школи на сучасному етапі є естетичне виховання підрастаючого покоління, формування у нього високих естетичних смаків. У вирішенні цього завдання провідна роль належить саме урокам образотворчого мистецтва та творчій, професійній діяльності вчителя в навчальному процесі. Від того, наскільки теоретично підкованим буде вчитель, буде вміння доцільно застосовувати ті чи інші методи та прийоми навчання та виховання, проводити їх через комунікативну діяльність, бо саме педагогічна комунікація і є важливою формою педагогічного процесу, настільки буде проявлятися продуктивність навчання та виховання, а також і ефективність впливу на емоційний розвиток дитини. І тут постає питання про підготовку майбутніх вчителів, що збагачені не тільки теорією та творчим підходом до застосування цих знань, а і навичками спілкування. Деякі молоді вчителі мають схильність до копіювання тих чи інших методичних настанов, сліпо наслідують методичні розробки конспектів уроків та інші

методичні настанови. Але хотілося б зазначити, що у класі не може бути набір однакових за розвитком, за здібностями дітей, так і на паралелі, класи по рівню загальної підготовки теж різні. Саме і через це не можна вивчати напам'ять методичні розробки і використовувати їх під час занять. Тому, виходячи із реальних умов, майбутній вчитель повинен вміти працювати творчо, урізноманітнювати безпосередні та опосередковані зв'язки комунікації, з майстерністю та оригінальністю підходити до спілкування на кожному уроці відповідно до вікових особливостей колективу, рівня його підготовки та зі здатністю до професійного мовлення відповідно до предмету викладання.

І ось постає питання про особливості професійно-педагогічної комунікації, як складової професійної майстерності вчителя образотворчого мистецтва. Саме від того, як підготовлений вчитель до викладацької діяльності – має глибокі знання з предмету, володіє методикою і технологією спілкування в процесі навчання і виховання, і при цьому враховує психологічні і фізіологічні особливості учнів, гуманістично спрямовує свою педагогічну діяльність, залежить кінцевий результат процесу навчання.

У сучасних умовах вчитель має не тільки сповіщати нову інформацію, а й систематизувати знання учня, набуті з різноманітних джерел, допомагати йому інтерпретувати одержані відомості, використовувати їх для виконання навчальних (згодом практичних, а далі – життєво-значущих) завдань, самостійно добувати й аналізувати інформацію, зокрема в соціальній сфері. Тому стрижнем фахової підготовки вчителя має стати формування його здатності до динамічно побудованої взаємодії з учнями і здійснення в такий спосіб гуманістично орієнтованого навчально-виховного процесу. Академічна та методична підготовка вчителя